

Hodnoty

Chybný předpoklad: člověk (jako vůbec přítomnost a zpřítomněná minulost) není „autonomní vůči přicházející (strukturované) budoucnosti ve stejném smyslu, jako je autonomní vůči danostem. Danosti jsou vždy konečné, i když někdy pro člověka nepřekonatelné, zatímco přicházející budoucnost nemá (přínejmenším dohlédnutelný) konec. Je tomu dokonce tak, že je člověk právě ve své svobodě závislý na oné přicházející budoucnosti, a to nikoliv pouze formálně (tedy v tom smyslu, že bez času, který mu je k dispozici, by nebyla možná žádná jeho aktivita, nejen svobodný čin). Budoucnost není prázdná, není náhodné ani libovolné, co nastane, co „se při hodí“. To je třeba blíže objasnit zejména proto, že obecně se má za to, že „nutně nastává jen to, co už tady v nějaké formě bylo a je, tj. že do budoucnosti zasahují přetrvávající relikty minulosti. Ale to je jenom jedna z možných interpretací „situace“, a je vadná, Podle této interpretace je lidská svoboda (ať už to je cokoliv) omezena jen tím, co je a co bylo a z čeho něco přetrvává. V tom jsou skryty dva omyly; první spočívá v tom, že to, co jest a co přetrvává minulosti, nás nejenom omezuje, nýbrž také „osvobozuje“. Bacon řekl, že vědění je moc (knowledge is power); Hegel to radikalizoval známou divnou formulací, že svoboda je poznaná nutnost. Když víme, když známe, co z minulosti a z přítomnosti přetrvává(vá), můžeme s tím počítat a můžeme toho využít ke svému prospěchu, ke svým cílům. Svoboda ve skutečnosti roste s tím, jak se věci komplikují a jak jejich stále narůstající komplikovanost rozpoznáváme. Ale druhý omyl, je zásadnější a jeho rozpoznání a korektura má mnohem dalekosáhlejší důsledky: aby nás znalost přítomnosti (včetně reliktní minulosti, bez jejichž přítomnosti hic et nunc se minulost stává nicotnou, ničím) skutečně osvobozovala, musíme na její (jejich) poznání mít k dispozici čas, dost času; a dost času musíme mít i na to, abychom své svobody mohli využít. Svoboda znamená především „mít čas“, a to znamená ne čas, který již uplynul a je pryč, ale čas, který teprve přichází a ještě přijde. A tento přicházející čas, kterému říkáme budoucnost, nás nejen osvobozuje, ale také zavazuje. Vždyť i ono omezení, které přičítáme minulosti a přítomnému, daném stavu věcí, je závislé na přicházející budoucnosti. Tato přicházející budoucnost není prázdná, a my do ní nevcházíme jako první chodec na plochu čerstvě napadlého sněhu. Právě z tohoto důvodu se pro „to“, co přichází s budoucností a z budoucnosti, vůbec nehodí termín „transcendence“ a a transcendentní, protože ten sugeruje, že to jsme především my, kdo vcházíme, vstupujeme do budoucnosti (jakoby na panenskou, nedotčenou půdu). Ve skutečnosti je to budoucnost resp. ony „nepředemětné výzvy“, které k nám přicházejí, tj. které k nám sestupují a my potom máme dojem, jako bychom někam vylézali, šplhali, stoupali, „transcendovali“).

(ad: Barcelona '93; Berlín, 7. 1. 1993)

[Záznam je rozvedením prvního přípravného bodu k výsledné přednášce/článku *La valeur des valeurs*; viz dokument *Hodnota hodnot*, id 5235.]